

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ У МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Анотація. У статті через теоретичний підхід до визначення понять «технологія», «педагогічна технологія», «технологія виховання» обґрунтовано систему педагогічних засобів, форм, методів, їх етапність, спрямовану на виховання естетичних смаків у майбутніх філологів. Автором визначено педагогічні чинники, що забезпечують ефективність реалізації технології виховання естетичних смаків студентів засобами декоративно-прикладного мистецтва в процесі позааудиторної роботи.

Ключові слова: технологія, педагогічна технологія, технологія виховання, естетичні смаки, майбутні філологи, декоративно-прикладне мистецтво, позааудиторна робота.

Аннотация. В статье через теоретический подход к определению понятия «технология», «педагогическая технология», «технология воспитания» обосновано систему педагогических средств, форм, методов, их этапов, нацеленную на воспитание эстетических вкусов у будущих филологов. Автором определены педагогические факторы, что обеспечивают эффективность реализации технологии воспитания эстетических вкусов студентов средствами декоративно-прикладного искусства в процессе внеаудиторной работы.

Ключевые слова: технология, педагогическая технология, технология воспитания, эстетические вкусы, будущие филологи, декоративно-прикладное искусство, внеаудиторная работа.

Annotation. In the article through theoretical approach to definition concepts “technology”, “pedagogical technology”, “training technology” system of pedagogical means, forms, methods, their stage is aimed to training aesthetical tastes of future philologists is grounded. Pedagogical factors provide

effectiveness of realization technology of student training aesthetic tastes by means decorative and applied art in the outclass process.

Key words: *technology, pedagogical technology, training technology, aesthetic tastes, future philologists, decorative and applied arts, outclass work.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На початку третього тисячоліття в умовах модернізації освітньої системи України, спрямованої на інтеграцію до європейського простору, особливої актуальності набувають завдання виховати українську інтелігенцію, якій був би притаманний високий рівень естетичної культури.

У зв'язку з цим виняткового значення набуває підготовка майбутніх учителів-філологів, ерудованих спеціалістів, фахівців нової генерації, здатних адекватно сприймати, тонко і високо цінувати мистецтво, зберігати традиції, примножувати духовні й матеріальні надбання українського народу. Стрижневим завданням у сучасній педагогічній теорії і практиці постає виховання естетичних смаків у майбутніх філологів. Успішне його розв'язання відіграє ключову роль як для особистісного розвитку кожного індивіда, так і для зміцнення української державності на засадах добра та краси.

У наш час дедалі активніше впроваджується у навчально-виховний процес системи національної освіти України парадигма життєтворчості, формуючи фактично нову освітню стратегію. У системі освіти знаходять все більше своє поширення психологічні та педагогічні технології, що забезпечують можливості оптимізації навчально-виховного процесу, його відповідності з імперативами XXI століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблема виховання естетичних смаків як феномена культури особистості знайшла відображення у працях філософів (В. Андрущенко, Л. Антонова, М. Бахтін, Ю. Борєв, О. Буров,

Ж. Варганова, А. Зись, І. Зязюн, О. Лосєв, Л. Левчук, О. Семашко, та ін.), психологів (І. Бех, Л. Виготський, Б. Теплов та ін.). Означене питання було у полі зору педагогів-класиків (А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.) і залишилося актуальним для сучасних учених (Т. Бабенко, В. Бутенко, В. Дряпіка, І. Зязюн, Н. Калашник, В. Кузь, Л. Масол, Б. Неменський, Н. Миропольська, Г. Падалка, І. Пацалюк, Г. Шевченко та ін.).

Більшість науковців переконливо доводять, що естетичні смаки – комплексне і багатогранне особистісне утворення; їх формування може здійснюватися за допомогою різноманітних засобів. Систематичний і послідовний аналіз засобів виховання естетичних смаків зокрема й естетичної культури, на думку вчених, виступає сьогодні одним з важливих чинників переборення інерції застарілих підходів до підготовки майбутнього фахівця.

Формулювання цілей статті. Зважаючи на актуальність проблеми, **мета** нашого дослідження спрямована на теоретичне обґрунтування педагогічної технології, що у практиці забезпечує ефективність виховання естетичних смаків у майбутніх філологів засобами народного декоративно-прикладного мистецтва в процесі позааудиторної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Технологія» – слово грецького походження, що в перекладі означає «наука про майстерність». Раніше технологію зазвичай відносили тільки до сфери матеріального виробництва, останнім часом зміст цього поняття значно розширився. У педагогіці вдавалися до багатьох спроб зробити навчання і виховання схожим на добре налагоджений механізм, однак, трансформувати це дуже важко, бо єдиний механізм для реалізації різноманітних цілей виробити дуже складно.

Поняття «педагогічні технології» відоме з 20-х років ХХ ст. зустрічається у працях В. Бехтерева, І. Павлова, А. Ухтомського, С. Шацького. Нині існує чимала кількість визначень означеного терміна,

але з огляду на багатогранність поняття немає єдиного і загального трактування. Учені розглядають педагогічні технології в різному аспекті як: методи, прийоми і засоби навчання (В. Паламарчук, В. Шепель та ін.), процесуальну частину дидактичної системи (М. Чошанов), спеціальну організацію змісту навчання та добір до нього творчих завдань (В. Бухвалов та ін.), педагогічну техніку (І. Зязюн, М. Красовицький та ін.) тощо. Як бачимо, що технологія найбільшою мірою пов'язана з навчальним і виховним процесом – діяльністю вчителя й учня, її структурою, засобами, методами і формами, що забезпечують послідовне розгортання педагогічної діяльності, спрямованої на досягнення конкретної мети.

Науковий термін «технологія виховання» вперше ввів у педагогічну науку А. Макаренко, який тлумачив його як «науково обґрунтовану стратегію, тактику і процедуру виховання» [5]. Предмет технології виховання – це конструювання системи виховного процесу, виходячи з заданих вихідних установок (виховні орієнтири, цілі і зміст виховання). Відомий дослідник-педагог С. Гончаренко вкладає у нього такий зміст: «Технологія виховання – це обґрунтована система педагогічних засобів, форм, методів, їх етапність, спрямованість на вирішення конкретного виховного завдання» [1, с. 331]. Саме це визначення і приймається у нашому дослідженні.

Сучасні педагоги розробляють нові технології, співзвучні потребам і вимогам часу, рівневі розвитку наших знань та можливостей. Це комплекс педагогічних впливів, що ґрунтуються на нових досягненнях науки і гарантує досягнення більш високого рівня навченості і вихованості. Як зазначає І. Підласий, під назвою «перспективна педагогічна технологія» визначає комплекс заходів, що застосовуватимуться для успішного вирішення майбутніх прогнозованих завдань [6, с. 17].

Ключовим до розуміння технологічної побудови виховного процесу є орієнтація на чітко поставлені цілі. Отже, виховна технологія – це спосіб діяльності, взаємодія суб'єктів виховання, комплекс засобів діяльності

викладача як суб'єкта виховного процесу, що спрямований на досягнення виховної мети та вдосконалення педагогічної діяльності.

Технологія виховного процесу фіксує доцільні кроки учасників освітнього процесу, підпорядковується виховній меті. Технологічний підхід уможлиблює процес активізації, інтенсифікації, оптимізації виховної діяльності за умов збереження унікальності внутрішнього світу та індивідуального досвіду особистості.

Складовими виховних технологій є форми їх організації (індивідуальні, групові і колективні, масові), а також методи як способи впливу на особистість, прийоми та засоби виховання. Виховні технології ґрунтуються не на механізмах зовнішнього підкріплення (заохочення, покарання, стимулювання тощо), а на рефлексивно-вольових механізмах (співпереживання, позитивне емоційне оцінювання), що апелюють, насамперед, до самосвідомості та творчого ставлення вихованців до суспільних норм та цінностей.

Технологія виховання естетичних смаків майбутніх учителів-філологів у процесі позааудиторної роботи охоплювала певну систему методів, форм і засобів, за допомогою яких ми забезпечували оволодіння студентами відповідними знаннями в сфері українського декоративно-прикладного мистецтва, вміннями та навичками виготовлення предметів народної творчості, формували інтереси, розвивали розумові, естетичні, творчі здібності тощо.

Під час добору методів виховання естетичних смаків майбутніх філологів ми дотримувалися класифікації С. Гончаренка, який визначає методи різнобічного впливу на свідомість, почуття й волю учнів з метою формування їхніх поглядів і переконань (бесіда, лекція, диспут, приклад); методи організації діяльності й формування досвіду суспільної поведінки (педагогічна вимога, громадська думка, вправа, привчання, створення виховних ситуацій); методи регулювання, корекції, стимулювання позитивної поведінки й діяльності вихованців (заохочення) [1].

Використання методів, спрямованих на організацію діяльності і формування досвіду суспільної поведінки студентів-філологів у процесі позааудиторної діяльності, знайшли своє відображення на рівні вихованості естетичних смаків. Зокрема, використовуючи метод вимоги, ми намагалися вплинути на свідомість студентів з метою спонукати їх до позааудиторної творчості. Основною вимогою для студентів-філологів було активне включення у процес позааудиторної діяльності, наприклад, участь у народознавчих святах, конференціях, відвідуванні майстер-класів, гуртків, етностудій тощо.

Громадська думка, система поглядів групи студентів мала великий вплив на індивідуальні естетичні смаки окремого студента. Завдяки використанню цього методу ми мали можливість формувати особисту думку молоді, яка відбивалася на поглядах, ціннісних судженнях, умінні висловлюватися про предмет народного декоративного мистецтва.

Добираючи метод доручень, дбали, щоб його виконання сприяло розвитку естетичних смаків у майбутніх філологів. Наприклад, оформити залу для проведення народознавчого свята, підготувати презентацію «Лялька-мотанка у народному світогляді» тощо.

Важливу роль у позааудиторній творчості майбутнього вчителя-філолога надавали методу привчання, оскільки він має суспільно корисний результат та вражаючий педагогічний ефект у вихованні естетичного смаку студентів. Основне призначення цього методу – забезпечити здобуття студентами практичного досвіду декоративно-прикладної діяльності. Велика кількість практичних робіт була пов'язана з продуктивною працею (виготовлення іграшок, вишивання, мережання, декоративний розпис та ін.). Студентам наголошувалося на тому, що чим більше людина може виготовити своїми руками різних виробів, тим вищий її авторитет у власній родині, серед оточуючих у суспільстві, адже майстрів завжди цінують.

Створення виховуючих ситуацій як метод виховання естетичних смаків поєднував такі ситуації: вербальні (наведення зразків із української

літератури, фольклору та афористичних висловів про народне мистецтво, розповіді із естетично-привабливою проблематикою, незвичайні та реальні події, що пов'язані із використанням вишитого рушника, сорочки, ляльки-мотанки, писанки тощо), уявні (створення студентів умов для аналізу свого естетичного смаку), ситуації-задачі (обговорення проблеми, пов'язаної з народним декоративно-прикладним мистецтвом).

Залучення до цікавої діяльності передбачало викликати захоплення у студентів-філологів від позааудиторної декоративно-прикладної творчості, збудити прагнення до оволодіння певним народним мистецтвом через участь у гуртках, майстер-класах, етностудіях тощо.

Методи регулювання, корекції, стимулювання позитивної поведінки й діяльності вихованців були спрямовані на виховання естетичних смаків студентів-філологів. Заохочення ми використовували як метод стимулювання, що забезпечує випробування молоді своїх творчих здібностей, духовних якостей, самоутвердження у колективі. Наприклад, схвалення позитивних дій і вчинків спонукало студентів до їх повторення. Коли студенти отримували похвалу від своїх досягнень, вони докладали все більше старань та зусиль аби досягти кращого результату.

Практичне застосування методів естетичного виховання особистості передбачало організацію позааудиторної декоративно-прикладної творчості «за законами краси», що, в свою чергу, мало вплив на впровадження естетичних засад у повсякденну діяльність і побут особистості, формування її естетичного ставлення до моральної сторони життя суспільства.

Зважаючи на педагогічний досвід, арсенал засобів виховання естетичних смаків особистості досить різнобічний. Наприклад, Д. Джола, А. Щербо вважають, що до засобів естетичного розвитку особистості належать предмети, явища, матеріали, здатні в процесі духовного споживання їх людиною виявляти, тренувати, «шліфувати» її здібності до

естетичного сприймання, оцінювання, естетично-творчої діяльності [3, с. 274].

Різновекторною є виховна робота з виразним народознавчим спрямуванням. Враховуючи те, що одним із завдань у вищому навчальному закладі є виховання національної свідомості, любові до рідної землі, родини, свого народу, успадкування студентами духовних надбань українського народу, засоби виховної роботи повинні включати здобутки духовної та матеріальної культури минулого й сучасності. Комбінація різновидів народної декоративно-прикладної творчості є міцним підґрунтям для виховання естетичних смаків особистості, що закладають основу національного самоусвідомлення майбутнього вчителя-філолога. У контексті теми нашого дослідження, виділено засіб виховання естетичних смаків студентів-філологів – це народне декоративно-прикладне мистецтво, з якого ми виокремили українську вишивку, народну іграшку, народний декоративний розпис, писанкарство, гончарство.

Важливе місце у технології виховання естетичних смаків належить формам організації позааудиторної діяльності. Доречно наголосити, що у Національній державній комплексній програмі естетичного виховання зазначено, що для активної культурної діяльності молоді, посилення творчої атмосфери всього студентського життя потрібно якомога більше урізноманітнювати форми естетичного виховання [4, с. 36]. Ми пропонуємо найбільш ефективні форми позааудиторної діяльності: майстер-клас, гурток, етностудія, екскурсія, пошукова народознавча робота, виставка, святкові дійства.

У ході дослідження ми визначили педагогічні чинники, що забезпечують ефективність технології виховання естетичних смаків студентів засобами декоративно-прикладного мистецтва:

1. Варіативність форм, методів, засобів особистісно орієнтованого підходу до студентів.

2. Оновлення методики виховання естетичного смаку засобами декоративно-прикладного мистецтва з використанням оригінальних технологій, що має на меті сформувати в студентів потребу в осмисленні естетичних цінностей та визначення алгоритму їх належного освоєння.
3. Інтеграція у виховний процес значних виховних можливостей, застосування навчально-методичного матеріалу естетичного спрямування, використання потенціалу соціокультурного компоненту процесу вивчення декоративно-прикладного мистецтва, широкого застосування різних видів самостійної роботи та інтерактивних методів виховання студентів.
4. Створення у навчальному закладі естетично привабливої обстановки (належне оздоблення навчальних аудиторій, відповідне оформлення наукових лабораторій, постійна турбота про стан рекреацій, бібліотеки, зон відпочинку тощо).
5. Широке впровадження у позааудиторну роботу зі студентами народних традицій, обрядів, ремесел тощо.
6. Висока естетична культура різноманітних виховних заходів.
7. Широке залучення студентів до гуртків, майстер-класів, етностудій, участі їх у народних обрядах, виставках, екскурсіях естетичного спрямування.
8. Висока естетична культура педагогів і вихованців у мовленні та зовнішньому вигляді.
9. Взаємодія навчального закладу, закладів культури, засобів масової інформації, мистецьких осередків тощо.

У подальшому експериментальна робота нашого дослідження була спрямована на досягнення кінцевого результату, що передбачала сформувати у майбутніх філологів позитивні емоції, почуття, духовно-ціннісні переваги, розширити знання та практичні вміння, пов'язані з народною декоративно-прикладною творчістю, що в свою чергу сприятиме вихованню естетичних

смаків майбутніх філологів.

СПИСОК ВИХОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Деякі аспекти формування національної культури студентської молоді: Збірник наук. статей / Ред. кол. : К. М. Лемківський, С. В. Кириленко, В. О. Долгих. – К. : ІЗМН, 1997. – 120 с.
3. Джола Д. Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів : навч.-метод. посібник / Д. Б. Джола, А. Б. Щербо. – К. : ІЗМН, 1998. – 390 с.
4. Зязюн І. А. Національна державна комплексна програма естетичного виховання / І. А. Зязюн, О. Ф. Семашко // Рідна школа. – 1995. – № 12. – С. 29 – 52.
5. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. / за ред. З. Н. Курлянд. – К. : Знання, 2005. – 399 с.
6. Скатерщиков В. К. Твой эстетической вкус / Виктор Константинович Скатерщиков. – М. : Знание, 1963. – 48 с.